



Filozofická fakulta Univerzity Palackého

V Olomouci

KATEDRA SLAVISTIKY

SEKCE UKRAJINISTIKY

**Bajka jako prostředek společensko-politické
kritiky v ukrajinské literatuře**

Fable as a Mean of Expressing the Socio-political Critiques in
the Ukrainian Literature

(Bakalářská práce)

Vypracovala: Kateřina Chlopčíková

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Radana Merzová

Olomouc 2011

Děkuji Mgr. Radaně Merzové za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní závěrečné bakalářské práce poskytla.

.....

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité
prameny.

V Olomouci dne 13. 2. 2011

.....

OBSAH

Úvod.....	5
TEORETICKÁ ČÁST.....	6
1. Bajka jako literární žánr.....	7
1.1. Apolog a zvířecí epos.....	8
1.2. Vznik a rozšíření bajky.....	9
2. Bajka v ukrajinské literatuře.....	11
2.1. Hrihorij Skovoroda.....	12
2.2. Význam ukrajinské bajky v období romantismu	14
2.2.1. P. H. Artemovský.....	16
2.2.2. Hrebinka.....	18
2.2.3. Levko Borovykovský.....	21
2.3. Leonid Hlibov a největší rozvoj bajky.....	23
PRAKTICKÁ ČÁST.....	25
1. Téma soudu.....	26
2. Téma postavení vrchnosti a poddaných.....	30
Závěr.....	36
Резюме.....	38
Použitá literatura	41
Příloha č.1 – Překlad bajky "Vlk a Jehně.....	43

Úvod

Žánr bajky má v ukrajinské literatuře bohatou historii. Velký rozmach tohoto žánru proběhl především na počátku 19. století v období romantismu, kdy byla právě bajka nejpoužívanějším prostředkem k vyjádření protestu proti poměrům v tehdejší společnosti. Mnozí autoři volili bajku právě proto, že měli možnost skrýt protest a odpor za anonymní alegorickou maskou. Funkce bajky se časem měnila, nesloužila pouze k satirickým a protestním účelům, ale po staletí vyplňovala především funkci didaktickou. Mnohé z těchto bajek jsou svým obsahem stále aktuální a mohou být užity k morálně výchovným účelům i dnes.

Cílem této práce je shrnout počátek a rozvoj bajky v ukrajinské literatuře, především pak její využití v období romantismu. Před rozbořem díla jednotlivých ukrajinských bajkařů se pokusíme krátce nastínit vývoj a postavení bajky od jejího počátku ve světových literaturách a tím zjistit jaká díla a autoři nejvíce ovlivnili ukrajinské bajkaře a v jakém směru je ukrajinská bajka originální. U každého z autorů ukrajinských bajek se pokusíme nastínit kulturně-historické podmínky vzniku díla.

V naší práci jsme využívali literárních poznatků především ukrajinských, ale také ruských autorů. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V úvodní části definujeme bajku jako literární pojem, její vznik a rozšíření. Dále jsme se v teoretické části seznámili se životy a díly autorů bajek jak ukrajinských tak světových. Větší pozornost potom bude věnována ukrajinským spisovatelům v době romantismu, kde měla bajka své významné postavení. V praktické části provedeme obsahovou analýzu zaměřenou na výskyt nejčastějších témat kritiky ukrajinských bajek v době romantismu. Výsledky našeho rozboru jsou pak shrnuty v závěru práce.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Bajka jako literární žánr

"Bajka je krátký prozaický nebo veršovaný alegorický příběh mravoučného charakteru, ve kterém jako jednající osoby vystupují zvířata a neživotné předměty a berou na sebe vlastnosti lidí. V bajce se rozlišuje samotné vyprávění a závěr, který z něj vyplývá, tzn. určitá poučka (pravidlo, rada, pokyn) připojená k vyprávění. Tato poučka se obvykle přikládá na konci bajky, ale může se nacházet taky na začátku nebo může být jedna forma poučky na začátku a další na konci. Ponaučení může být vysloveno v závěrečné větě jedné z postav děje nebo také nemusí být přímo vysloveno vůbec díky tomu, že je lehce pochopitelné ve spojitosti s vyloženými událostmi a dialogy".¹

"V bajce je obsaženo tvrzení, které je dokazováno na konkrétním případě, má tedy z jedné strany didakticko-satyrický a z druhé strany vypravěčský a popisný charakter."² "Samozřejmě že oba tyto elementy nejsou zastoupeny vždy ve stejné míře, což má za následek velkou různorodost v typech bajek. Není proto divu, že bylo mnoho pokusů o klasifikaci bajek. Řecký rétorik Aftonin dělil bajky na logické, mravní a smíšené. Gerder určil dva druhy bajek – teoretickou bajku, která slouží k procvičení rozumových schopností člověka a působí na jeho mravní stránku, a druhý druh bajky, ve kterém je causa movens osud nebo událost. Gerber také rozděluje bajku podle stáří na dva druhy: starší, kde bajka představuje jednoduchý obraz ze života zvířat, a mladší, kde vystupuje do popředí didaktický prvek."³

"Všechny bajky lze rozdělit na dvě části: epickou a morální. V první části je popisován známý fakt ze života člověka, zvířat nebo rostlin a ve druhé části se z něj vyvodí závěr s poučením. Obě části mohou mít mnoho podob a jejich poměr bývá různý, závisící na individuálních názorech a inklinacích konkrétních autorů.

¹Ejges, Iosif. Literaturnaja jenciklopedija: Slovar' literaturnyh terminov: V 2-h t. / Pod red. N. Brodskogo. Moskva: L. D. Frenkel', 1925. Basnja. Dostupný z WWW: <http://feb-web.ru/feb/slt/abc/lt1/lt1-0931.htm>

² Gorkin A.P. a kol. Literatura i jazyk. Sovremennaja illjustrirovannaja jenciklopedija. — M.: Rosmjen. 2006

³Enciklopedicheskij Slovar' F.A.Brokgauza i I.A.Efrona. Spb: Semenovskaja Tipolitografija (I.A. Efrona), 1891. Basnja. Apolog. Dostupný z WWW: <http://www.vehi.net/brokgauz/index.html>

Popisná část může být prostá a obsahovat jen to nejnnutnější k pochopení situace nebo může naopak obsahovat popisy, dialogy a vtipy. Může se odlišovat epickým a satirickým tónem. Fakta v bajce, mohou být buď přirozená nebo vymyšlená (např. v tom případě, kdy osel a býk jdou na lov spolu se lvem a dělí se s ním o jednu kořist). Co se týká vnější formy, může být bajka psána prózou nebo poezií. Ani v jednom případě ovšem není zapotřebí zvlášť poetický jazyk, ale zato je nezbytné, aby význam bajky byl zřejmý, aby byla jasně popsána obraznost předkládaného faktu použitím prostého jazyka bez metafor. Básnická forma bajek může být velmi svobodná, dlouhé básně se mohou střídat s krátkými, skládajícími se dokonce z jednoho jednoslabičného slova."⁴

1.1. Apolog a zvířecí epos

"Bajka je svou formou a obsahem blízce příbuzná apologu a zvířecímu eposu. V širším pojetí se mezi těmito názvy často nerozlišovalo, ale v užším smyslu má každý z nich své charakteristické rysy. Apolog je čistě didaktické dílo, avšak rozdíl mezi apologem a bajkou není zcela zřetelný. Je to druh literární skladby, jejíž hlavním cílem je mravní poučení čtenáře a posluchače tím, že jsou mu představovány scény ze života zvířat. Tímto je apolog blízky zvířecímu eposu, zřejmě smícháním těchto dvou vznikla bajka. Rozdíl mezi apologem a zvířecím eposem je v tom, že apolog má vždy figurativní význam a že za zvířaty, které v něm vystupují, se skrývají charakterly lidí, mezitím co ve zvířecím eposu zpočátku člověk zobrazoval mravy, zvyky a charakterly zvířat a nesměřoval k žádnému pedagogickému nebo morálnímu cíli. V apologu je jen nezbytná fabule nutná k pochopení pointy, nezabývá se epickou stránkou. Zatímco zvířecí epos spadá pod epická díla. Apolog, zvířecí epos a bajka spadají k ranným typům lidové tvořivosti. V ústní nebo písemné formě je můžeme najít u všech národů světa."⁵

⁴ [Enciklopedičeskij Slovar' F.A.Brokgauza i I.A.Efrona. Spb: Semenovskaja Tipolitografija \(I.A. Efrona\), 1891. Basnja. Apolog. Dostupný z WWW: http://www.vehi.net/brokgauz/index.html](http://www.vehi.net/brokgauz/index.html)

⁵ Tamtéž, Apolog, Zvířecí epos

1.2. Vznik a rozšíření bajky

"Bajka je jeden z nejstarších literárních žánrů. Podle toho jakou roli mají v ději zvířata, spadá bajka k bájím a pověstem dávných dob, kdy si lidé život zvířat představovali zcela identicky s životem člověka a proto připisovali zvířatům vědomou vůli a vlastní rozum."⁶ "Během svého dlouhého historického vývoje prošla bajka složitou cestu. Od morálně-výchovného k umělecko-realistickeému žánru, od antické morální alegorie k sociální satíře. Avšak její osobitost spočívá v tom, že při vši rozmanitosti druhů bajek, vyvolaných změnami uměleckých směrů, si dosud zachovala řadu charakteristických rysů, strukturních znaků a principů."⁷

O původním vzniku bajek se vedlo mnoho sporů. Obecně se má za to, že k rozvoji bajky přispěly dvě hlavní tendence. První z nich byly **Ezopovy bajky**, psané prózou, které sehrály v světové bajkařské tradici hlavní roli, k nim se vraceli bajkaři všech období i literatur. Druhým pramenem k rozšíření bajek byl jeden z nejznámějších a nejrozšířenějších sborníků apologů "**Pangantra**", sanskritské dílo, které dalo vzniknout řadě apologů a bajek ve všech literaturách středověku a v období renesance. Další etapa rozvoje světového bajkařství je spojena se jménem **La Fontaine**, díky kterému tento žánr nabyl nových rysů a vlastností. La Fontaine porušil antickou tradici, vytvořil umělecký obraz plný realistických charakterů a ostrého humoru a není tedy divu, že bajky La Fontaine se staly vzorem pro mnoho evropských spisovatelů. Celkem samostatným jevem v bajkařské historii byla ruská bajka, která dosáhla největšího rozkvětu v 18. a na počátku 19. století v díle A. Kantemira, O. Sumarokova, V. Trediakovskoho, I. Dmitrijeva a jiných. O největší rozkvět bajky na Rusi se však zasloužil **I. Krylov**, jehož nejlepší bajky se staly vrcholem světového bajkařského umění. Novátorské tendence Krylova, založené na vlastní interpretaci světové i ruské bajkařské tradice ve vztahu se současnou ruskou realitou a folklorními prameny, se projevo

⁶ [Ejges, Iosif. Literaturnaja jenciklopedija: Slovar' literaturnyh terminov: V 2-h t. / Pod red. N. Brodskogo. Moskva: L. D. Frenkel', 1925. Basnja. Dostupný z WWW: http://febweb.ru/feb/slt/abc/lt1/lt1-0931.htm](http://febweb.ru/feb/slt/abc/lt1/lt1-0931.htm)

⁷ Derkač, B.A., Kosačenko, V.T. Ukrajska bajka. Kyjiv: Dnipro, 1983. str. 3

především v tom, že díky němu se bajka přetvořila na realistickou satiru.⁸ "Nejlepší bajky Krylova ("Vlci a Ovce", "Sedláci a řeka", "Slon na vejvodství") jsou prodchnuty výraznými protinevolnickými tendencemi. Jeho mistrně využívaná alegorie mu dovolovala kritizovat feudální vrstvu. Svou kritiku zaměřuje proti parazitujícím činovníkům, byrokratům, proti carskému despotizmu a zároveň vyslovuje sympatie prostým, skromným, pracujícím lidem."⁹

⁸ Tamtéž, str. 3-5.

⁹ Derkač, B.A., Kosačenko, V.T. Ukrajinska bajka. Kyjiv: Dnipro, 1983. str. 3

2. Bajka v ukrajinské literatuře

"Bajka vznikala z nitra národního povědomí a za dobu svého mnohaletého historického vývoje byla s národem těsně spojena, předávala jeho moudrost, zpovědi, protest proti utlačovatelům a vysoké morální ideály. Ukrajinská bajka ve své nejlepší podobě, díky blízkému vztahu k národní tvorbě, sehrála v procesu ustálení a formování nového ukrajinského písemnictví neobyčejnou roli a byla jedním z hlavních poetických žánrů."¹⁰

"Na Ukrajině se bajka poprvé objevila již v době baroka (M. Dovhalevs'kyj, H. Konys'kyj,). V té době ale ještě neexistovala výrazná bajkařská tradice a v rámci tohoto žánru se vyskytovala pouze ojedinělá tvorba sloužící především ke školním účelům. Osobitým kanonem pro umělce klasicisty (i pozdější pracovníky satirického cechu) sloužila díla velikých bajkařů antického období – Ezopa a Fedra. Za zakladatele bajky v ukrajinské literatuře je považován známý filosof Hrigorij Skovoroda, který bajku pozvedl na úroveň samostatného žánru."¹¹ Další spisovatel, který se významně zasloužil o rozvoj bajky, byl **P. Bileckyj-Nosenko**, který je autorem více než tří set bajek, jak překladů tak i originálních. Při své tvorbě čerpal především z národního folklóru a také z děl I. Dmytrijeva, Krylova a La Fontaine. Převážná většina jeho bajek má alegoricko-naučný, didaktický záměr. Autor se v nich vysmívá všeobecným lidským vadám, takovým jako lenost, lakomství, opilectví, chvástavost. Později se Bileckyj-Nosenko dotýká také jevů společenského života. V bajce napsané na známý syžet „Vlk a Jehně“, například otevřeně hovoří o sociální nespravedlnosti v tehdejší společnosti. V jednotlivých bajkách („Veverka a Krteč“) autor soucítí s bídou sedláků a považuje tvrdou a usilovnou práci za hlavní krok k dosažení všeobecného dobra, zároveň vystupuje proti parazitující vrchnosti a nespravedlnosti soudu.¹²

Nejvýznamnější etapa rozvoje bajky proběhla na počátku a v průběhu 19. století a je spojena s tvorbou P. Hulak-Artemovského, L. Borovykovského, E. Hrebinky a dalších.

¹⁰ Bažan, M.P. A kol.. Ukrai'ns'ka dozhovtneva bajka. Kyj'v: Radjans'kyj pys'mennyk 1966, str. 3-4.

¹¹ Solod, Julija. Ukrai'ns'ka klasychna literatura. Kyj'v: Svitlo znan', 2008. c. 113

¹² Derkač, B.A., Kosačenko, V.T. Ukrajinska bajka. Kyjiv: Dnipro, 1983. str. 4-6

2.1. Hrihorij Skovoroda

„Život i tvorba H. Skovorody spadá do druhé poloviny 18. století, ve které proběhly podstatné změny v ekonomické i politické situaci na Ukrajině. Ke konci 18. století se Pravobřežní i jižní část Ukrajiny s pomocí ruského národa osvobodila od nadvlády polských velmožů, sultánského Turecka i krymských chánů. V 18. století se na Ukrajině a v Rusku začínají projevovat kapitalistické tendence, tedy mnohem později než v západní Evropě. Přejít od feudálně-nevolnického systému ke kapitalistickému postupoval pomalu a pro národ mimořádně bolestně. Ve Skovorodově pohledu na svět se neodrazily pouze obecné rozpory v sociální sféře jeho doby, ale především zvyšující se odpor sedláckého hnutí proti nevolnictví.“ „Filozof zoufale hledal skutečnou pravdu a jako jeden z prvních v historii ukrajinského národního myšlení se obrátil k rozumu, objektivní podstatě, společenskému životu a k člověku. Vystoupil s ostrým protestem proti oficiálnímu náboženství a církevní scholastice, která podle něj potlačovala lidský rozum a odváděla od reálného života do nadpozemské mystické říše. Skovoroda usiloval o reformu víry pomocí nového alegorického vysvětlení Bible.“¹³

I. Franko považoval Skovorodu za předchůdce ruské bajky Krylova a ukrajinské Hrebinkovy. Obecně je Skovoroda pokládán za zakladatele bajky v ukrajinské literatuře jako samostatného žánru, avšak i on se ve své tvorbě opíral o bohatou bajkařskou tradici 17. a 18. st. Pro potřeby své pedagogické praxe filosof uváděl způsoby výchovy na jednotlivých příkladech. Pro tento případ byly bajky ideálním žánrem a také proto v 60. -70. letech 18. st. vytvořil sbírku prózou psaných bajek pod názvem „Charkovské bajky“, z nichž většina měla originální syžet a dotýkala se těch samých problémů, jakými se Skovoroda zabýval i ve svých filosofických pracích. Jeho bajky jsou svou formou blízké z jedné strany nábožensko-didaktickým poučením, podobným výkladu bajek Ezopa a Sofronia Vračanského, a z druhé strany mají část z lessingského typu bajky. Hlavní myšlenka v bajkách Skovorody byla sebepoznání a sebezdokonalování osobnosti, osvěta národa a svoboda.¹⁴

¹³ Tabačnikov, I. A. Hrihorij Skovoroda. Moskva: Mysl', 1972, str. 7, 36

¹⁴ Žulyns'kyj, M.G. (redakcija). Istorija ukrai'ns'koi' literatury 19 stolittja. Kyi'v: Lybid', 2005. str. 110

„Jeho známé „Charkovské bajky“ jsou pokračováním antické tradice a jsou stejně tak jako u převážné většiny Skovorodových bajkařských předchůdců psány prózou, u následníků Skovorody se setkáváme již s bajkou veršovanou. Prodchnuty demokraticko-humanistickými tendencemi byly „Charkovské bajky“ výrazným a originálním jevem v ukrajinském písemnictví a daly vzniknout nové bajce 19. století.“¹⁵

“Každou z 30ti bajek doplňuje vysvětlení morálního ponaučení, které je připojeno na konci bajky a nezřídka bývá obsáhlejší než samotný syžet bajky a někdy dokonce přerůstá v celý traktát ("Štika a Rak", "Slavík, Skřivánek a Drozd"). Hlavním tématem Skovorodových bajek jsou především úvahy o lidském štěstí ("Kukačka a Drozd"), o přírodě, kterou považuje za největšího učitele a problematika vládnutí ("Žáby).”¹⁶

Příklad: Idea bajky *Včela a Sršeň*: „Krátký dialog mezi postavami v příběhu dává možnost pochopit hlavní myšlenku bajky. Sršeň, který celý život jen parazituje na jiných se směje „hloupé“ včele, že stejně jako její sestry pracuje nejen pro sebe, ale také pro ostatní. Včela odpovídá v duchu Skovorodovy filosofie, že je nesrovnatelně více těší med sbírat než jej jíst, protože to je jejich hlavní úkol a proto jsou stvořeny. Morální ponaučení v bajce je vysloveno poměrně přímo – Sršeň je obraz člověka, který žije na úkor druhých, vydělává si přivlastňováním věcí, které mu nepatří a na světě je jen proto, aby jedl a pil a ničím prospěšným nepřispěl. Včela naproti tomu je zobrazení moudrého člověka, který hledá smysl života v tvrdé práci a službě pro společnost. Toto je také jedna z oblíbených myšlenek Skovorody, kterou rozpracoval dále v bajkách "Štika a Rak", "Kukačka a Drozd" a dalších.“¹⁷

¹⁵ Derkač, B.A., Kosačenko, V.T. Ukrajinska bajka. Kyjiv: Dnipro, 1983. str. 5

¹⁶ Solod, Julija. Ukrai'ns'ka klasychna literatura. Kyi'v: Svitlo znan', 2008, str. 91

¹⁷ Solod, Julija. Ukrai'ns'ka klasychna literatura. Kyi'v: Svitlo znan', 2008, str. 92

2.2. Význam ukrajinské bajky v období romantismu

„Nepopíratelným rysem ukrajinského spisovatele konce 18. a prvních čtyř desetiletí 19. st. je velká rozmanitost ve stylech, tvůrčích metodách a orientace na časově různé umělecké směry a proudy. V podmínkách této, do té doby nevídané umělecké svobody, jakou získalo ukrajinské slovo, které se současně uvolnilo od náboženské dogmatiky a ideologického tíhnutí, vznikla potřeba dát svou národně samostatnou odpověď na značný okruh estetických a uměleckých otázek, jaké byly v ten čas zformulovány všeobecným evropským literárním rozvojem.”¹⁸

"Ze všech významných literárních směrů, které byly v evropských literaturách zformovány na konci 18. st. a na počátku 19. st. se v ukrajinské literatuře nejvíce prosadil kritický realismus a romantismus."¹⁹ Kritický realismus přispěl k aktivaci národních uměleckých forem, které mají počátek již v 16. st. Do popředí se v literatuře dostávají tzv. nízké žánry klasicismu, které ve své existenci dokazují značný vliv národní poezie.²⁰ Zvláštní místo v systému žánrů kritického realismu zaujímá bajka se svou ideově-estetickou strukturou, ve které najdeme jak uměleckou, tak logickou stránku, didaktické a výchovné prvky, popisy každodenních životních reálií, kritickou funkci a orientaci na širokou masu čtenářů, což nejvíce odpovídalo realistickým stanovám.²¹

“Na základě známých a široce rozšířených fabulí, syžetů a motivů autorů antických bajek, bajek La Fontaina, Lessinga, ruských, polských a dalších světových autorů, ukrajinští bajkaři v průběhu 10. - 30. let 19. st. vytvořili a upevnili na Ukrajině veršovanou bajku nového realistického typu, která se pak dále rozvíjela v průběhu celého století. Charakteristickým rysem ukrajinské bajky je její postupný rozvoj od alegorie, přes klasicistický didaktismus k miniaturní komedii zaměřující se na konkretizaci zvyků, etologií a jevů každodenního života

¹⁸ Žulyns'kyj, M.G. (redakcija). Istorija ukrai'ns'koi' literatury 19 stolittja. Kyi'v: Lybid', 2005, str. 88

¹⁹ Žulyns'kyj, M.G. (redakcija). Istorija ukrai'ns'koi' literatury 19 stolittja. Kyi'v: Lybid', 2005, str. 93

²⁰ Tamtéž, str. 105-106

²¹ Tamtéž, str. 109-110

z pohledu obyčejného člověka z národa.”²²

Genetická blízkost bajky k životu prostého člověka, k jeho víře a přesvědčení o okolním světě (díky čemuž se lehce přenášely lidské rysy na zvířata a věci) a hodnocení jevů každodenní reality z pozice prostého čtenáře z národa, udělali z bajky jeden z nejdemokratičtějších literárních žánrů tehdejší doby. Ve své podstatě daly bajky prvních desetiletí 19. st. plný a věrohodný obraz společenského života, každodenních záležitostí, zvyků a morálky tehdejší doby.

Otevřeně satirický nádech bajek zpravidla směřuje k odsouzení sociální nespravedlnosti, poukázání na panskou svévoli, parazitický život vyšší společnosti a také na kritiku nespravedlivého soudnictví, hamižnost a krutost soudců a různé jiné útisky ze strany státních úředníků.²³

"Blízký vztah bajky k národní poezii zapříčinil vznik nových druhů bajek: **bajky-pohádky** a **bajky-pořekadla**. V první z nich vystupují místo zvířat a věcí především lidé. Vyznačují se rozvinutým syžetem a detailním zobrazením okolností děje a krajiny. Ponaučení se u tohoto typu bajek nepíše zvlášť, ale logicky vyplývá ze samotného děje. **Bajky-pořekadla** se vyznačují lakonismem, chybí v nich část se syžetovým vyprávěním a vždy je k ní doplněno morální ponaučení (často se používá pořekadlo nebo přísloví). Do tohoto typu bajek patří především bajky P. Hulaka-Artemovského ("Dva ptáčci v kleci", Lékař a zdraví", "Hlupák a Rozumný")."²⁴

²² Žulyns'kyj, M.G. (redakcija). Istorija ukrai'ns'koi' literatury 19 stolittja. Kyi'v: Lybid', 2005, str. 110

²³ Tamtéž, str. 110-111.

²⁴ Tamtéž, str. 111

2.2.1. Petro Hulak-Artemovský

"Petro Hulak-Artemovský byl oficiálně první autor ukrajinských veršovaných bajek, významný literární vědec, vědecko-pedagogický činitel, rektor Charkovské univerzity, který psal svá díla ukrajinským a ruským jazykem."²⁵

"Intensivní formování a rozvoj P. Hulaka-Artemovského jako spisovatele začíná s jeho příjezdem do Charkova, kde se okamžitě aktivně zapojuje do tamního kulturního života, jehož centrem byla především univerzita. Navazuje přátelské vztahy s H. Kvitkem-Osnovjanenkem, R. Honorskym, J. Filomafitskym a jinými. Začíná systematicky přispívat svými překlady i originálními výtvary do „Ukrajinského Vestníka“. Na umělecký rozvoj spisovatele měla značný vliv polská kultura."²⁶

"První ukrajinské dílo Hulaka-Artemovského - „Skutečné Dobro“ z roku 1817 je lyricko-filosofické poslání adresované Kvitku-Osnovjanenkovi. Spisovatel pomocí alegorie zobrazuje obecnou představu dobra jako souboru vysokých morálních hodnot. Dobro je plné života, nebojí se žádných životních zkoušek a nikdy se nebojí říct otevřenou pravdu i těm největším pánům. Vyvyšováním dobra Hulak-Artemovský v souladu s estetickou koncepcí klasicismu směřuje k upevnění národního sebevědomí, spravedlnosti, dobra a víry v sílu lidského rozumu."²⁷

Nejvýznamnějším dílem v celé autorově literární činnosti je bajka-pohádka „Pán a Pes“, která byla v tehdejší době ve velké oblibě. „Vznik bajky byl předurčen především progresivními kritickými tendencemi, nespokojeností Ruska a Ukrajiny se samoděržavím a nevolnickým systémem a měla povznést národní uvědomění."²⁸ „Autor v bajce-pohádce využíval fabuli stejnojmenné bajky I. Krasického, kterou značně rozšířil, obohatil a dobarvil ukrajinským koloritem každodenního života, komickými a dramatickými kolizemi, emocionálním

²⁵ Solod, Julija. *Ukrai'ns'ka klasycchna literatura*. Kyjiv: Svitlo znan', 2008, str. 112

²⁶ Žulyns'kyj, M.G. (redakcija). *Istorija ukrai'ns'koi' literatury 19 stolittja*. Kyjiv: Lybid', 2005, str. 128

²⁷ Tamtéž, str. 130-131

²⁸ Derkač, B.A., Kosačenko, V.T. *Ukrajinska bajka*. Kyjiv: Dnipro, 1983. str. 7

dialogem a přenesl děj do ukrajinského prostředí, takže ve svém důsledku vytvořil samostatné dílo nového ideového směru. Hlavním objektem kritiky H.-Artemovského byla především krutost a bezohlednost úředníků, kteří zneužívali pravomoci ve svůj prospěch. Spisovatel spatřoval východisko z této situace ve vzdělaném panovníkovi, rozumných zákonech a v morálních zásadách každého člověka. „Důležitou roli sehrála bajka-pohádka H.-Artemovského i v rozvoji žánru bajky na Ukrajině. Byla to v podstatě první veršovaná bajka, která byla směřována na folklórní, demokratické prameny, tradici národní kultury a na živou hovorovou mluvu.“²⁹

„V roce 1819 H.-Artemovský opublikoval v „Ukrajinském Vestniku“ ještě dvě bajky-pohádky „Slepý a Chivrja“ „Hrách u cesty“. H.-Artemovský je také autorem menšího cyklu bajkových miniatur (1820), kam patří „Hlupák a Rozumný“, „Zajímavý a Nudný“, „Lékař a Zdraví“, které autor označil jako bajky-pořekadla. Později se H.-Artemovský znovu vrací k žánru bajky v roce 1827 a píše bajky „Otec a Syn“, „Dva ptáčci v kleci“. V nich se autor, jak i v dřívějších bajkách-pohádkách, dotýká občanských motivů. V bajce „Dva ptáčci v kleci“ mistrně využívá alegorii a vyslovuje domněnku o tom, že svoboda je krásnější než zajetí i když pohodlné a bezpečné.“³⁰

“Ve své poetické tvorbě autor vyzkoušel v podstatě všechny hlavní druhy žánru. Začal s bajkou-pohádkou La Fontaina a I. Chemnicera, přes bajku-přísluví Krasického (dále pokračoval Borovykovský) až ke klasickému typu bajky, ve kterém dále úspěšně pokračoval Hrebinka. H.-Artemovský se pokoušel vyznačit nové pochopení literární tvorby, osvobozené od zastaralých klasicistních dogmat a za hlavní kritérium spisovatele prohlašuje pravdivé zobrazení tehdejší skutečnosti. Přičemž kritérium pravdivého zobrazování skutečnosti autor, stejně jako i ostatní autoři kritického realismu, spojuje s orientací na demokratického čtenáře.”³¹

²⁹ Žulyns'kyj, M.G. (redakcija).Istorija ukrai'ns'koi' literatury 19 stolittja. Kyi'v: Lybid', 2005, str. 132-133

³⁰ Žulyns'kyj, M.G. (redakcija).Istorija ukrai'ns'koi' literatury 19 stolittja. Kyi'v: Lybid', 2005, str. 135

³¹ Tamtéž, str. 135

2.2.2. Evgen Pavlovič Hrebinka

„Vynikající básník, bajkář, prozaik, organizátor literárního hnutí, který významně přiblížil ukrajinský umělecký jazyk výšinám vytyčeným T. Ševčenkem.“³²

"Literární činnost Hrebinky začala v letech jeho studia na Nižinském gymnáziu vyšších věd, kde tehdy pracovala skupina pokrokově smýšlejících profesorů (M. Bjelousov, K. Šapalinskij, I. Landražyn), kteří ve svých přednáškách rozšiřovali pokrokové ideje doby, právo na svobodu, rovnost a nezávislost lidské osobnosti, potřebu osvěty národa apod. Profesoři popularizovali tvorbu Byrona, Montesquie a napomáhali duchovnímu vývoji svých svěřenců. Významný vliv na ideové a estetické formování Hrebinky jako spisovatele měla jeho aktivní účast v literárním životě gymnazijní mládeže, mezi kterou se nelegálně rozšiřovaly svobodomyšlné verše A. Puškina i tvorba Ryljeva, A. Radiščeva. Na studiích Hrebinka napsal několik svých prvních bajek a také začal překládat do ukrajinštiny Poltavu Puškina.“³³

„Na konci 18. st. se posílil odliv ukrajinské inteligence z Ukrajiny do ruských velkých měst. Vzdělaní Ukrajinci se vlastně ocitli před dilematem " impérium nebo provincie". Proto bylo mezi učiteli a lékaři Centrální Rusi na počátku 19. st. více etnických Ukrajinců než Rusů nebo představitelů jiných národností. Prvním rektorem Petěrburské univerzity byl rodák ze Zakarpatí M. Baludjanskij, děkanem právnické fakulty byl jeho krajan P. Lodij a další.“³⁴ "Také Hrebinka nespokojen s dusnou atmosférou hluché provinční osady a nabuzený prvními literárními úspěchy na počátku roku 1834 přejíždí do Petěrburgu, který je podle jeho slov "osobitou kolonií ukrajinských vzdělavců". Na konci 30tých let už patří v Petěrburgu mezi přední ukrajinské spisovatele a je vytrvalým organizátorem ukrajinských literárních sil v Petěrburgu.“³⁵

³² Solod, Julija. *Ukraïns'ka klasychna literatura*. Kyi'v: Svitlo znan', 2008, str. 115

³³ Žulyns'kyj, M.G. (redakcija). *Istorija ukrai'ns'koi' literatury 19 stolittja*. Kyi'v: Lybid', 2005, str. 136

³⁴ Semenko, V.I., Radchenko, L.O. *Itorija Ukrajiny z pradavnih chasiv do s'ogodennja*. Harkiv: Torsing, 2000, str. 195.

³⁵ Solod, Julija. *Ukraïns'ka klasychna literatura*. Kyi'v: Svitlo znan', 2008, str. 115

„Nejvýznamnější místo v Hrebinkově tvorbě náleží bajkám. Využíval národní satirickou tradici ukrajinské i ruské bajky a vytvořil řadu osobitých originálních výtvorů tohoto žánru.“³⁶

Věrně s dávno ustálenou tradicí světové bajkařské kultury i Hrebinka přejímal syžety svých předchůdců a dával jim jiný nový smysl, který odpovídal jeho ideím a estetickým záměrům. Stavěl staré syžety do kontextu současné ukrajinské skutečnosti a přidával jim výrazný nacionální kolorit. I. Franko viděl v jeho tvorbě originalitu a tvrdil, že Hrebinka šel cestou, kterou v ruské literatuře vyznačil Krylov, ale pokračoval docela samostatně bez toho, aby jej napodoboval, vnášel do svých bajek ukrajinskou kulturu a pohled ukrajinského člověka na svět.

První Hrebinkovy bajky "Býlí a Konopí" ("Budjak da Konoplynočka") a "Pšenice" – byly publikovány v roce 1833 v almanachu "Utrennaja zvjozda" a rok poté vyšla v Petěrburgu sbírka bajek "Maloruské pořekadla", která Hrebinku jako bajkáře proslavila nejvíce. Byla vydána v době, kdy na stránkách periodik probíhaly ostré diskuse o uměleckých možnostech ukrajinského jazyka, rozvoje národní literatury a její samostatnosti. Některé časopisy tvrdily, že maloruské nářečí je vhodné jedině tak na vyjádření komického nebo vulgárního. S tímto tvrzením se ale Hrebinka neztotožňoval a snažil se ukrajinskou literaturu pozvednout na rovnocennou úroveň. Část z bajek byla napsána na syžety Krylovových bajek, na což autor upozorňuje v předmluvě sbírky. Příkladem může být klasická bajka "Medvědí soud", která se v mnohém podobá Krylovově bajce "Sedlák a Ovce", kterou považoval kritik Bělinský za jednu z nejkrásnějších bajek ruského poeta.³⁷ Také syžet bajky „Rybář“ si Hrebinka vypůjčil z Krylovovy bajky „Sedláci a řeka“, avšak její samotné zpracování je zcela originální.

"Svou tematikou jsou bajky Hrebinky poměrně rozmanité, ale vždy je spojuje sociální záměr. Bajky jsou prostoupeny demokratickými postoji, sociálními a nacionálními náměty, jsou namířeny proti svévoli a násilí, bezpráví a nespravedlivosti, které panovaly v tehdejší společnosti. V bajkách „Medvědí soud“, „Rybář“ aj., ukrajinský básník mistrovsky využíval alegorické možnosti

³⁶ Žulyns'kyj, M.G. (redakcija). Istorija ukrai'ns'koi' literatury 19 stolittja. Kyi'v: Lybid', 2005, str. 179-202

³⁷ Koval', G.P. Ukrai'ns'ka dozhovtneva bajka. Kyi'v Radjanns'kyj pys'mennyk, 1966, str.19-20.

tradičního žánru, realisticky zobrazuje zjevné vykořisťování, otevřenou zločinnost jednání úředníků různého postavení a carského soudu, obětí jakých je vždy prostý, bezbranný člověk. Pomocí ironie v bajkách „Vůl“, „Ječmen“, „Pšenice“, „ Býlí a Konopí“ a jiných se Hrebinka vysmívá bezohlednosti, domýšlivosti, pýše a marnivosti panstva. Své sympatie vždy dává skromným a čestným, ale ublíženým a podvedeným pracujícím lidem. Básník vynesl jejich morálku vysoko nad morálku násilnických velkostatkářů. V bajce „Zlý kůň“, adresované pánům, autor radí, aby se pánové k svým nevolníkům chovali umírněně a získávali si je přívětivostí a ne bičem. V bajkách "Rybalka" a "Medvědí soud" čtenář nachází ostré odsouzení tehdejších byrokratických pořádků a soudní zvůle jako typického jevu nevolnického systému, ale značná část Hrebinkových bajek je věnována také vysmívání se obyčejným věčným lidským vadám jako je lakomství, vychloubačnost, nevědomost, prostopášnost atd. V některých humorně-naučných bajkách Hrebinky se projevuje jeho snaha k usmíření v tehdejší době panujících sociálních rozporů tím, že vyzývá lidi ke skromnosti a střídmosti. Člověk nemá naříkat na svůj osud a má být vždy spokojen s tím co mu posílá.³⁸

³⁸ Žulyns'kyj, M.G. (redakcija). Istorija ukrai'ns'koi' literatury 19 stolittja. Kyi'v: Lybid', 2005, str. 179-202

2.2.3. Levko Borovykovský

"Levko Borovykovský vytvořil osobitou formu bajky a také po sobě zanechal mnoho překladů, balad a poezie. Psát bajky začal Borovykovský pod bezprostředním vlivem svého univerzitního učitele P. Hulaka-Artemovského na počátku 30. let 19. st. V roce 1841 přispěl do almanachu "Vlaštovka" více než 30 literárními výtvoři, ale pouze 11 jich bylo cenzurou povoleno publikovat. V roce 1852 vyšla nejznámější autorova sbírka "Bajky a pribajutky", která obsahovala 177 bajek. Bajky L. Borovyskovského jsou charakteristické snahou o co největší zhuštění textu, které někdy mohou mít jen dva řádky a nejvýraznějším rysem je jejich specifický humor, lakoničnost a hluboký vztah k národnímu folklóru. Hlavní myšlenku a ponaučení z bajky často vyjadřuje lidovým pořekadlem (např. "Kdo mlčí, ten dva naučí."). Autor konkretizuje a upřesňuje národní aforismy a přidává jim všední rysy každodenního života."³⁹

„Ve své poetické tvorbě se Borovykovský nechal ovlivnit I. Krasickým a v mnoha svých bajkách využíval syžetové motivy polského básníka („Lékař“, „Hráč“). Borovykovský si od Krasického vypůjčil nejen konkrétní témata a syžety, ale také samotnou formu a stylistiku výkladu. Čerpal především z Krasického sbírky „Bajki i przypowiesci“. Borovykovskému imponoval charakter poetických miniatur polského básníka, které byly blízké veršovaným národním příslovím a pořekadlům.“⁴⁰ Jedna z jeho nejkrásnějších bajek „Měsíc s penězi“, za jejíž osnovu sloužila bajka „Podvózny“ polského básníka, je aforismem národního humoru. Kromě Krasického ovlivnila ukrajinského bajkaře také klasická tvorba Ezopa, Fedra a stejně jako ostatní ukrajinští bajkaři byl pod silným vlivem I. Krylova, což se projevilo především v přejímání syžetů ruského autora („Andrej“, „Soudce“, „Kočka“, „Osel a Prase“, „Štika“). Avšak Borovykovský jej zbavuje ostré satiry a barevnosti obrazů. Většina autorových bajek je napsána na morálně-etická témata, ve kterých upozorňuje a odsuzuje obecné lidské vady („Opilý“, „Lenivý Ivan“) a pouze v některých bajkách autor vystupuje proti problémům

³⁹ Derkač, B.A., Kosačenko, V.T. Ukrajinska bajka. Kyjiv: Dnipro, 1983.str. 8-9.

⁴⁰ Koval', G.P. Ukrai'ns'ka dozhovtneva bajka. Kyi'v Radjanns'kyj pys'mennyk, 1966, str.13

tehdejšího společenského života, hamižným úředníkům a nespravedlivému soudnictví („Soud“, „Hlava“, „Pán“). Čímž si částečně vysloužil kritiku M. Rilského, který tvrdil, že v bajkařské tvorbě Borovykovského chybí hlubší sociální a filosofický obsah.⁴¹

„Borovykovského zásluhy na rozvoji bajky na Ukrajině jsou nepopíratelné především proto, že upevnil v tomto žánru v ukrajinské literatuře nový druh bajku-pořekadlo. Zároveň s Borovykovským se k žánru bajky obraceli další spisovatelé, např. S. Pisarevský, P. Korenycký, R. Vitavský, O. Mazjukevyč a jiní. Charakteristickým rysem převážné většiny bajek těchto spisovatelů je především to, že vznikly na osnově folklórních pramenů, národních pohádek, anekdot, pořekadel a přísloví. Na rozdíl od ruské bajkařské tradice se tito autoři zabývají pouze problematikou běžného života a lidských vad a jejich kritika nedosahuje sociálního protestu.“⁴²

⁴¹ Derkač, B.A., Kosačenko, V.T. Ukrajinska bajka. Kyjiv: Dnipro, 1983.str. 8-9

⁴² Koval', G.P. Ukrai'ns'ka dozhovtneva bajka. Kyi'v Radjanns'kyj pys'mennyk, 1966, str.13-15

2.3. Leonid Hlibov a největší rozvoj bajky

„Ivan Franko nazval Leonida Hlibova největším ukrajinským bajkařem a jeho bajky jako vrchol celého jeho díla. Se jménem Hlibova, někdy přezdívaného ukrajinský Krylov, je spojena nová etapa rozvoje bajky na Ukrajině. Bajkař upevnil žánr realistické nacionální bajky hlubokého demokratického národního charakteru s výraznou uměleckou hodnotou.“⁴³

„První bajky Hlibova, napsané v 50. letech, byly v podstatě překlady díla I. Krylova. V 60. letech Hlibov již začíná psát i originální bajky („Vlk a Ovčáci“, „Vlk a Jehně“). V některých z nich používá Krylovovu fabuli, ale od základů ji přepracovává, mění situace, vnáší lyrické vstupy a nově formuluje mravní ponaučení. V této etapě ve svých výtvorech zobrazuje typické jevy předreformní nevolnické skutečnosti. Satira v jeho bajkách je namířena proti násilí a despotismu pánů, proti nespravedlnosti a bezpráví („Vlk a Kočka“, „Vlk a Jehně“). Jméno Hlibova je spojeno s rozvojem nové tendence lyriky a lyrické motivy jsou prostoupeny celým jeho dílem.“⁴⁴

„Od srpna roku 1863 je Hlibov díky svým přátelským vztahům s členy revoluční skupiny „Zemlja i volja“ pod přísným administrativním dohledem a ačkoli neexistovaly žádné materiální důkazy, že je spisovatel příznivcem revoluční skupiny, byl propuštěn z funkce gymnazijního učitele a později bylo zakázáno dál tisknout i jeho Bajky. V roce 1864 se v Černihovi podařilo uskutečnit druhé vydání Bajek, které obsahovalo 50 výtvorů. Všechny následné pokusy o vydání nebo opětovné vydání Hlibovových bajek za života autora narazily na zákaz cenzury z důvodu údajné „tendenčnosti a ukrajinofilství“ jeho tvorby“.⁴⁵

Za hlavního činitele rozvoje společnosti autor nepovažuje politickou činnost a spory, ale bohatou národní kulturu, vzdělání široké veřejnosti a především vysoké morální zásady každého jedince. Bajky Hlibova vyzdvihují a detailně zobrazují barvitý obraz života národa, založený na pevných morálních zásadách

⁴³ Derkač, B.A. Leonid Glibov. Kyi'v : Dnipro. 1982. str. 133

⁴⁴ Derkač, B.A., Kosačenko, V.T. Ukrajinska bajka. Kyjiv: Dnipro, 1983. str. 12

⁴⁵ Žulyns'kyj, M.G. (redakcija). Istorija ukrai'ns'koi' literatury 19 stolittja. Kyi'v: Lybid', 2005, str. 15

přejímaných od předků. Představuje v nich buď pomocí alegorie (osobnosti skryté za postavami zvířat, rostlin nebo předmětů) nebo bezprostředním zobrazením („Dva Kумы“ „Osel a Pán“, „Stařec“, „Jesle“) široký svět životních okolností, zvyků, způsobů chování a víry prostého lidu. Celý tento svět života národa zobrazuje pomocí bajkových, převážně komických a tragikomických situací, které dávají možnost ukázat všechny okolnosti na konkrétních případech, které jsou snadno pochopitelné pro široký okruh čtenářů.⁴⁶

V jednotlivých bajkách autor ukazuje vztahy mezi společensky výše a níže postavenými a kruté jednání pánů se svými poddanými („Vlk a Jehně“, nespravedlivost tehdejšího soudnictví, které se zakládá na právu silnějšího a mocnějšího. To vše svědčí o tom, že bajka Hlibova, stejně jako jeho lyrika, byla zaměřena na odhalení nedostatků společenského života. Charakteristickým rysem bajek Hlibova je předmětnost zobrazovaného faktu, plastický reliéf obrazů, podaný v barvitých opisech a dynamice událostí. Díky pozdějšímu rozvoji literatury v 19. st. Hlibov přirozeně došel v rozvoji alegorie v bajce dále než Krylov. Velký počet bajek Hlibova je spojen s lyrickými výjevy, přejímal klasické syžety, celkově je ukrajinizoval a umístil na nacionální pozadí, snažil se o maximální naplnění bajky reáliemi.⁴⁷

„V 50. -70. letech, kdy se Hlibov jako bajkař těšil velké popularitě, se k žánru bajky obraceli další autoři: S. Rudanský, P. Svencický, J. Fedkovyč, M. Starycký a mnoho dalších. Nejvýznamnější místo mezi nimi zaujímá M. Starycký, který je autorem mnoha podařených překladů bajek I. Krylova a také originálních přepracování krylovských syžetů, témat a motivů.“⁴⁸

Co se týká kulturně-filosofických témat a problémů, kterými se autor ve svých bajkách zabývá, nebyla specifika Hlibovy bajky nikdy zopakována.

⁴⁶ Žulyns'kyj, M.G. (redakcija). Istorija ukrai'ns'koi' literatury 19 stolittja. Kyi'v: Lybid', 2005, str. 153-173

⁴⁷ Tamtéž, str. 153-173

⁴⁸ Derkač, B.A., Kosačenko, V.T. Ukrajinška bajka. Kyjiv: Dnipro, 1983. str.14

PRAKTICKÁ ČÁST

Obsahová analýza zaměřená na výskyt nejčastějších témat ukrajinských bajek v době romantismu.

Z výše uvedeného vyplývá, že nejčastějším tématem, proti kterému byla alegorická podstata bajky namířena, bylo nerovné postavení mezi vrchností a poddanými, nespravedlnost a kruté zacházení úředníků státní správy, kteří často zneužívali své moci k vykořisťování běžných lidí, nespravedlivý soudní systém založený na právu silnějšího. Kritika organizace společnosti po reformě roku 1861, zakládání zemských úřadů, které dovolovaly bohatým pokračovat ve využívání lidu. A na druhé straně je morálně vyvyšován obyčejný tvrdě pracující člověk z národa, kterému celý jeho život řídí ti shora a který se nikde nedovolá spravedlnosti.

1. Téma soudu.

Autoři upozorňují ve svých bajkách na nespravedlivé soudy a nemožnost odpovídající obhajoby poddaného. Téma soudu najdeme např. v bajce Hrebinky "Medvědí soud", ve které se autor pokouší v typických obrazech činností soudních úředníků ukázat feudální úřednické soudnictví, které slouží především samoděržavnému systému a chrání zájmy panské vrstvy místo spravedlnosti. Charakteristická je také parodie na procedury soudního zasedání a kancelářská mluva úředníků té doby.

V bajce na podnět Lišky soudí Vola za to, že na panské půdě pil, jedl seno, sůl a oves. Osnova Hrebinkovy bajky tématicky vychází z bajky I. Krylova "Sedlák a Ovce", ve které se autor také vysmívá nevolnického soudu. Rozdíl mezi oběma je v tom, že Ovce měla možnost se hájit, zatímco Vola nepustili ani ke slovu.⁴⁹

Vůl chtěl k tomu něco říct,
Ale soudci jeho pokus přerušili,
Protože viděli, že sytý je dost.

⁴⁹ Koval', G.P. Ukrai'ns'ka dozhovtneva bajka. Kyi'v Radjanns'kyj pys'mennyk, 1966, str.20

Nad ubohým Volem, který byl kvůli svých soudců vydán zcela na milost, byl vynesena krutý rozsudek ve prospěch soudců jen na základě toho, že vypadal sytě.

A přikázali zapsat:

"Protože Vůl je vinen,
Že jedl seno, sůl, oves a dobroty různé,
Tak za takové hříchy bude rozčtvrcen
A maso bude soudcům rozděleno na díly stejné,

Bajku na téma soudu najdeme také u Levka Borovykovského "Soud". V ní se autor vysmívá tuposti a omezenosti soudních úředníků. Bajka je o Petrovi, který si od Chvedora vypůjčil kobyly. Cestou z hospody, mírně podnapilý Petr kobyly ocas utrl. Rozčilený Chvedor na Petra podal žalobu k soudu. Chvedor, který se domáhal spravedlnosti, přišel k ještě větší škodě:

A dále věc řešili tímto způsobem,
Jelikož si jistý Petr od Chvedora
nepůjčil kobyly bez ocasu,
Tak my obžalovanému Petrovi přikazujem,
Nechat si u sebe kobyly,
Až doroste ji ocas – majiteli vrátit.

Soudem se zabývá také bajka Hlibova „Štika“. Na Štiku někdo podal žalobu, že dělala na řece velké vlny a tím znepríjemňovala ostatním život na břehu. Štiku vylovili a donesli k soudu.

V ten den soudci byli
Nějací dva Osli,
Jedna strhaná Kobyla
A dva staří Kozli, -
Celý národ, jak vidíte, je takový,

Autor pomocí alegorie ukazuje složení soudců, kteří jsou hloupí, ke všemu lhostejní a nechají sebou manipulovat.

A náhle se ozvala Liška.-
Zločince takového nelze jen tak soudit
Aby ji stihl co největší trest
A aby si každý takové jednání rozmyslel-
V řece, radím, nepřátelskou Štiku utopit!
Rozumná řeč! Všichni začali hulákat,
Poslechli Lišku
A Štiku hodili do řeky.

Tématem soudu se Hlibov zabývá také v bajce „Soudce“ („Пан на всю рыбу“). Kdesi v daleké zemi žil soudce, který si žil v blahobytu, jen jedl, pil a nic nedělal. Podepsal, co mu kdo dal a nestaral se o následky. Přišel jeho čas a pán zemřel. Soudci před svatou bránou přemýšlejí nad tím, jak vlastně pán žil:

-Tak bratře, - povídají,-jak jsi žil?
Dobře či zle jsi konal?
-Ale pánové, - říká pán, -
Vždyť jsem nic nedělal!
Všichni na mě v dobrém vzpomínají,
Soudcem jsem byl, pro sebe žil,
o ostatní se nestaral.
- No dobře- povídají-, milý příteli
Dobře, že jsi tak žil,
Otvírete bratři vrata do ráje!

.....

– I ozval se šedivý děd,
Tak to nepůjde,
Aby lenocha do ráje pouštěli,
Na to mu ostatní odpovídají
Jaký by z něho byl užitek,
když nic neuměl?
Jen by škodu nadělal
- Pravda...- promluvil děd – a otevřel vrata.

Kdysi jsem byl u soudu a viděl
zrovna takového pána tam.
Dobrý člověk, říkali lidé,
Špatný, nic nevezme...
Tak si říkám, až umře,
Teprve se pánem stane.

2. Téma postavení vrchnosti a poddaných.

Nerovnost ve společnosti a vztah pánu k poddaným je v alegorických obrazech ukázána v bajce „Vlk a Jehně“, kterou napsal jeden z prvních ukrajinských bajkařů Bilecký-Nosenko. Autor v ní dochází k závěru, že právo je vždy na straně mocných a bohatých:

Cožpak to tak u nás není? Kdo je mocný a bohatý,
ten je v právu, a ubožák i když pravdu má, je vinen.

Autor vycházel ze známé Krylovovy fabule bajky „Vlk a Jehně“, kterou se později nechal inspirovat i L. Hlibov k napsání stejnojmenné bajky „Vlk a Jehně“. Autor v ní stejně jako Bilecký-Nosenko a Krylov vystupuje proti sociální nerovnosti:

Po světě se už dávno traduje,
že slabý se před silným ohýbá
a silný se z toho raduje,
že větší menšího dusí a bije,
dokud ten malý sílu má
a ještě trochu žije....
Takových příkladů je spousta všude kolem....
já nechci se jen dojímat
nešťestím slabých – jejich bojem.
Pomoci chci těm slabým získat svou sílu zpět...,
abych vám oči otevřel,
budu vám příběh vyprávět.

Bajka Hlibova ale dosahuje většího protinevolnického protestu. Autor zdůrazňuje ta místa, ve kterých se jedná o všemohoucnosti panstva a naproti tomu bezpráví a nemožnosti dovolání se pomoci pracujícího lidu. Hlibov charakterizuje vlka jako typického představitele panské vrstvy a přidává mu přívlastky jako strašný, krutý – naproti tomu bezbranné Jehňátko je srdečné, ubohé, hloupé. V bajce Vlk obviňuje Jehňátko z toho, že pilo vodu v jeho řece a zakalilo jeho čistou vodu svým špinavým nosem. Jehně se hájí tím, že se vody ještě ani nenapilo a kdyby se napilo, tak určitě níž po proudu. Ale Vlk si vždy našel příčinu k tomu aby mohl křičet a obviňovat a nakonec ubohé Jehňátko zadává.

Proč by měl vědět o tom
Že, možná pro něj pláče jeho ubohá matka
Mlátí sebou, jak rybka o led
On je Vlk, Pán..ten se nestará.

“Hlibov v řadě bajek ukazoval, že nehledě na nové sociálně-ekonomické podmínky po reformě roku 1861, je mnoho jevů feudálně-nevolnické společnosti stále živých. Zůstali ti samí bezohlední páni a to samé kruté vykořisťování pracujícího lidu, ale teď pánové využívají lidi novým způsobem z nových pozic. O tom vypráví bajka „Medvěd”⁵⁰

A Medvěd začal panovat,
Na svém panství dělat pořádky
Každý den si med sbíral
A ve svém brlohu schovával.

Když už nebylo možné před zločinností Medvěda dál zavírat oči, rozhodlo se, že ho postaví před soud. Básník dále s ironií vypráví o tomto soudu:

⁵⁰ Derkač, B.A., Kosačenko, V.T. Ukrajinska bajka. Kyjiv: Dnipro, 1983. str. 12

Zavřít prokletého syna
Na celou zimu v brlohu.
Medvědovi nastaly kruté časy:
Zavrtal se do svého lože,
Je mu všechno ukradené, -
Leží a láduje se medem.

V postavě Medvěda je zobrazena činnost úředníka po reformě. Hlavní myšlenka bajky je ostrá kritika nových pořádků v poreformní společnosti, když se na základě požadavků bohatých začaly zakládat a organizovat zemstva, která dovolovala pokračovat ve využívání pracujících.

Další Hlibovova bajka, která se zabývá společenskými poměry v poreformní době je Hrebinkova bajka „Mlynář“. Mlynář Choma měl vodní mlýn a v okolí byl známý tím, že se nerad pouštěl do práce. Své lajdáctví a neschopnost nakonec sváděl na ubohé slepice, které s jeho mlýnem neměly nic společného, jen se přišly k řece napít vody a všechny je potom ze vzteku pobil. V bajce vidíme lenost, lajdáctví, krutost a špatné hospodaření pána, který své vady sváděl na jiné, kteří se nemohli bránit.

E. Hrebinkova bajka „Rybář“ vypráví o řece Oržyci, která se na jaře rozvodnila a odnesla rybářovi příbytek. Rybář se po domluvě se svou ženou rozhodl, že si půjde na Oržyci stěžovat k nedaleké řece Sule, do které Oržyce vtéká. Avšak když k ní došel, viděl, že její proud odnáší chlívky, střechy a mezi tím i jeho skromný příbytek. Rybář pochopil marnost svého záměru a obrátil se zpět. Bajka zobrazuje postavení bezbranného pracujícího člověka (Rybáře), který je zcela odkázán na zvlí úředníků a bohatých (obě řeky). Ukazuje vzájemné propojení státních úředníků, kteří stojí vždy při sobě:

Slyšte, páni, buďte zdraví!
Ten Ochrimenko hloupý
Přišel si stěžovat k hetmanovi
Že obral ho náš písař vousatý.

Vzájemný vztah pánů a pracujícího lidu autor zobrazuje i v bajkách „Růže a Chmel“, „Žák Denis“, „Vůl“. Především v bajce „Vůl“ v alegorické formě mluví o těžkém osudu pracujícího sedláka, který má celý život předurčen a závisí na vůli pánů. Vůl, který celý život tvrdě dřel pro pána, od něj nikdy neslyšel slova díků, ale zato vždy poslouchal výtky, byl bit a nakonec šel pod nůž, protože pánovi se zachtělo sádla.⁵¹

Celý svůj život jsem za dva dělal,
V pluhu dřel, kopy tahal,
Od rána do půlnoci v pluhu chodil
A každý den jsem k tomu bit byl!

„Hlibov proti pánům bezprostředně vystupuje v bajkách „Pes a Kůň“, „Včela a Mouchy“ aj. Do protikladů Lvů, Psů, Vlků, Much a Lišech, kterými jsou zobrazovány vládnoucí vrstvy, autor staví Včely, Koně a Kořeny, kteří tvoří materiální a duchovní dědictví národa a jsou nositeli vysokých morálních hodnot. Z tohoto pohledu je charakteristická bajka „Šelest“, ve které Hlibov zobrazuje Šelestící listy – vládnoucí třídu, které se živí mízou pracujících mas. Listům, které se pokládají za ozdobou života a myslí, že se jim nikdo nemůže rovnat, Kořeny na to odpovídají : „⁵²

⁵¹ Koval', G.P. Ukraïns'ka dozhovtneva bajka. Kyi'v Radjanns'kyj pys'mennyk, 1966, str. 20-21

⁵² Koval', G.P. Ukraïns'ka dozhovtneva bajka. Kyi'v Radjanns'kyj pys'mennyk, 1966, str. 30

Kdybychom nebyly my, tak ani vy byste nešelestily, -

Kořeny houkly z pod trávy, -

Kdybychom my vám nedávaly sílu,

Nepřežily byste dlouho...

Strom je v tomto zobrazení stát, který je vyživován především Kořeny-pracujícím lidem. Tím autor poukazuje na to, že právě pracující lid je základem státu. Syžet bajky si autor vypůjčil od Krylova a přepracoval jí také M. Starycký pod názvem „Kořeny a Listy“. Účel Staryckého bajky je stejný – ukázat důležitou úlohu pracujícího lidu:

Vy jste Listy, vy jste páni,

Zahalení do luxusních župánků

A námi vy bez hanby pohrdáte,

A to my jsme pracovníci - Kořeny.

„Včela a Mouchy“ - Mouchy se doslechly, že v cizině se žije lépe a všechny se bez rozmyšlení rozhodly odletět, protože doma na Ukrajině už je, podle jejich mínění, nic dobrého nečeká. Kousek dál sedí Včela a vše pozoruje, když ji Mouchy zpozorují hned navrhnou aby se Včely přidaly a taky odletěly do ciziny. Včela jim na to odpovídá, že svou rodnou Ukrajinu neopustí. Na konec autor přikládá radu:

Těm co chtějí odcestovat

Dávno jsem chtěl říct,

Že ten kdo doma zljadačil

Tomu není líto domoviny,

Dědové jim kdysi říkali,

Jděte, chátro, někam jinam, -

Na co vás tu máme?

Tam možná vás neznají

a chátro vám neříkají.

Autor chce zřejmě poukázat na to, že jádrem národa jsou pracovití sedláci, kteří jsou se svou rodnou zemí, díky práci a tradicím blíž spojeni. Zato pány, kteří hledají jen peníze a moc, v rodné zemi nic nedrží.

„Pes a Kůň“ - Pomocí postavy Psa v bajce autor charakterizuje pána, který se pokládá za mnohem důležitějšího a pracovitějšího než Kůň, protože dnem a nocí musí hlídat celý statek a dům. Pes i celá jeho těžká práce je zobrazen na začátku bajky :

V jedné vesnici žil Pes Kvačan
Huňatý a tlustý
Ohon měl ohromný
A celý vypadal tak děsivě.
Jednou ležel, unaven na trávě
V chladném stínu keře,

Pes pokládá práci Koně za podřadnou a nijak zvlášť prospěšnou. V tahání vozů a svážení sena nevidí Pes nic co je hodno zasloužené pochvaly. V závěru bajky autor ukazuje, že pán má vždy pravdu a je zbytečné se s ním přít, protože to by situaci ještě zhoršilo.

V bajce-pohádce Petra Hulaka-Artemovského „Pán a Pes“ autor využívá alegorického jazyka k zobrazení čestného, ale bezbranného sedláka-nevolníka, který musí sloužit na panském dvoře a přesto se snaží získat si pánovu přízeň a lásku. Bajka je namířená na odhalení panské svévůle a krutosti. Autor z bajky vyvozuje poučení:

Hloupý je ten, kdo jde hloupým pánům sloužit,
A ještě větší hlupák je ten, kdo se jim snaží zavděčit!

Závěr

V naší práci jsme se pokusili shrnout vznik bajky, jednoho z nejstarších a zároveň nejpopulárnějších žánrů epické poezie a její rozvoj v ukrajinské literatuře a především nastínit kulturně-politické změny ve společnosti v 19. st. a reakci jednotlivých ukrajinských autorů na ně.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsme definovali žánr bajky a poukázali na různorodost jeho formy a uvedli jsme bajce podobné literární žánry – apolog a zvířecí epos. Uvedli jsme dvě hlavní teorie vzniku bajky a její postupné rozšiřování ve světě a následně počátek tohoto žánru v době baroka na Ukrajině. Dále se seznamujeme s životem a dílem H. Skovorody, který v 18. st. pozvedl bajku na úroveň samostatného literárního žánru, a proto je považován za zakladatele žánru bajky na Ukrajině. Následně největší rozvoj bajky probíhá v období romantismu, kdy byla bajka oblíbeným literárním žánrem právě pro možnost skrýt kritiku společnosti a politické situace za alegorií. Tím se stala bajka jedním s nejdemokratičtějších žánrů tehdejší doby. Mezi nejvýznamnějšími ukrajinskými bajkaři romantismu uvádíme P. Hulaka-Artemovského, L. Borovykovského a E. Hrebinku. U každého z autorů jsme charakterizovali jeho dílo a hlavní cíl směřování kritiky. Zjišťujeme blízkost bajky k národní poezii a folkróru a s tím spojený vznik originálních ukrajinských druhů bajek – bajky-pohádky a bajky- pořekadla. Na konci teoretické části uvádíme život a dílo L. Hlibova, který se nejvíce zasloužil o rozvoj bajky v druhé polovině 19. st. na Ukrajině, a je právem pokládán za bajkaře století.

V praktické části jsme na základě rozboru jednotlivých bajek ukrajinských autorů zjistili, že hlavním důvodem kritiky společensko-politických poměrů v 19.st. na Ukrajině bylo především nerovné postavení ve společnosti, kruté a bezohledné zacházení pánů se svými poddanými, nedostatky v politickém systému, nespravedlnost carského soudnictví a obecné propojení byrokracie, která bezohledně vykořisťovala prostý lid. Mnoho bajek je zaměřeno na bezbrannost

pracujícího lidu a jeho celkovou závislost na pánech. V bajkách se často zobrazují předrevoluční a porevoluční výjevy ze života prostého člověka a jeho těžký osud, který mu předurčuje celý život pracovat nejen na sebe, ale také na svého pána. Velký význam autoři přikládají zobrazování národního folklóru a ukrajinské reality každodenního života a nechávají se inspirovat národní poezií.

Z řady bajek jsme se také dověděli, že nehledě na nové společensko-politické podmínky po reformě roku 1861, zůstalo mnoho jevů feudálně-nevolníckého systému stále aktuálních. Tehdejší pánové si po revoluci našli nové způsoby, jak se dostat k moci a penězům a nový způsob vykořisťování a využívání pracujícího lidu pomocí zakládání zemstev a administrativních pozic.

Praktická část je rozdělena na dvě části. První část zahrnuje rozbor bajek namířených na kritiku nespravedlivého soudu a bezbrannosti prostého pracujícího člověka, který často nemá ani možnost spravedlivé obhajoby. Kritika je zaměřená na omezenost a tupost carských soudců, kteří sebou nechají manipulovat. Autoři poukazují na vzájemné propojení carských úředníků, kterým ani tak nezáleží na spravedlnosti, jak na vlastním prospěchu. V bajkách se často objevuje parodie na procedury soudních zasedání a úřednickou mluvu. Autoři ukazují, že právo je vždy na straně bohatých a mocných - ten kdo má peníze je vždy neviný.

Druhé téma praktické části se zaměřuje na rozbor bajek namířených na sociální problémy – vztahy vrchnosti a poddaných, protest proti nevolnictví. Autoři kritizují pány pro jejich hrubé a bezohledné chování k poddaným, které pokládají za méněcenné. Sedláci, kteří celý život dřou pro pána od něj nikdy neuslyší slova díky, ale právě naopak pánové si vždy najdou příčinu k tomu aby mohli obviňovat, křičet a trestat.

Z rozborů bajek jsme zjistili, že Ukrajínští autoři byli věrní světové bajkařské tradici v přejímání známých syžetů bajek. Nejpopulárnější byly syžety bajek Krylova, který ve svých bajkách stejně tak zaměřoval kritiku proti parazitujícím činovníkům, byrokracii, carským úředníkům a své sympatie vyslovoval prostým pracujícím lidem. Ukrajínští autoři syžety originálně přepracovali, zasadili děj do ukrajinského prostředí a naplnili ukrajinskými reáliemi a zvyky.

Резюме

Байка як засіб суспільно-політичної критики в Українській літературі

В нашій бакалаврській праці ми намагались узагальнити жанр байки - одного із найдавніших і водночас одного із найпопулярніших видів епічної поезії - та її розвиток в українській літературі. Основною метою нашої праці є реакція українських авторів на культурно-політичні зміни в суспільстві XIX століття в формі алегоричного вираження критики в байках.

Наша праця має дві частини — теоретичну й практичну. В теоретичній частині ми характеризуємо жанр байки, її розвиток та життя й творчість визначних авторів цього жанру. В практичній частині ми потім на основі аналізу окремих творів українських байкарів XIX століття узагальнюємо основні напрямки критики.

Байка, неважаючи на свою різноманітність, повно зберігає сталі специфічні ознаки та художні принципи. В ній обов'язково присутні дві частини — дидактично-моральна та епічна. Головною рисою байки є передусім її інакомовність та обов'язкова присутність морального повчання. Розвиток жанру байки у світовій літературі відбувалась двома основними шляхами. З одного боку це були прозою написані твори знайомо старогрецького байкаря Езопа, до якого зверталися майже всі байкарі всіх часів і народів, та з другого боку — пам'ятка давньоіндійської літератури — збірка апологів “Панчатантра”. Другий великий розвиток у світового байкарства св'язаний з ім'ям французького поета XVII століття Лафонтена, які порушив античну традицію та байку якісно удосконалив. Його байки, як і Езопа стали зразками для наслідування європейськими, російськими і українськими письменниками. У XVIII – на початку XIX століття значного розквіту досягає російська байка, св'язана з появою на Русі великого байкаря І. Крилова. Сюжети Крилова були серед українських письменників XIX століття популярні, тому що він своєю критиці піддає необмежену сваволю

царських адміністраторів, деспотизм і паразитизм поміщиків, продажність чиновників і напроти висловлює симпатії до простих, скромних і працьовитих людей. На Україні має жанр байки також багату традицію — її початок ми можемо знайти вже в часи бароко. Упевнення байки, як самостійного жанру в Україні пов'язаний з ім'ям видатного філософа Г. Сковороди, з творчості якого починають історію української байки. Його знайоми “Басни Харківські” були видатним і оригінальним явищем в українській літературі. Його байки були написані прозою та пройняті виразними демократичними тенденціями. За визначенням І. Франка, Г. Сковорода був “предтечею Крилова і Гребінки”. Великий розвиток жанру байки в Україні відбувся передусім на початку ХІХ століття й він пов'язаний з діяльністю — П. Гулака-Артемівського, Л. Боровиковського та головно Є. Гребінки. Творчість кожного з них відіграла в утвердженні жанру байки в Україні важливу роль. Байка стала одним з найпопулярніших жанрів, до якого в перші десятиліття ХІХ століття зверталися майже всі українські поети. Автори для байок часто використали фольклорні джерела, форми народних приказок і прислів'їв. Байка вирости на основі фольклорних джерел, що значить, що вона більш популярна та близька до народних мас, ніж інші жанри. Найвищого свого розвитку в Україні байка досягла в другій половині ХІХ століття та він пов'язаний з творчістю Л. Глібова, якого І. Франко назвав “найкращим українським байкописом”.

Автори творчо використали сюжети і мотиви з світових байкарів — передусім Езопа та Крилова. Першоджерело вони перевершували та переносили їх в українське середовище, вони намагалися надати їм місцевого колориту.

Критика в байках: 1) Байки написані в побутовому плані — в них автори висміюють загальнолюдські вади — лестощі, скупість, зазнайство, хвастощі, пияцтво тощо. 2) Байки, які виходять за межі мораторських повчань та набувають форми соціального протесту. Критика в них торкається теми соціальної нерівності — вони викривають сваволю поміщиків-кріпосників,

паразитизм дворянства, несправедливість царського суду.

В практичній частині ми на основі аналізу окремих творів українських байкарів XIX століття, дійшли висновки, що головною метою критики в байках були суспільно-політичні умови, передусім: соціальна нерівність, вади самодержавної системи, насильство і деспотизм поміщиків-хижаків, продажність і підступність тодішнього суду, бюрократійні чиновники, які жостоко визискають трударів та взаємна підтримка нижчого й вищого начальства. В багатьох байках йдеться про безправність та беззахистність трудящих мас, про його цільовиту залежність від панів.

Відображається картина побуту та звичаїв передреформеної та післяреформеної України та розповідається про тяжку долю селянина-трудівника, які все життя працює на хазяїна. Байка розвивалась під впливом традицій народної творчості - автори відображають життя народа — змалювання побуту і звичаїв українського народу, зображення кріпосної дійсності. У ряді байок показано, що за нових суспільно-політичних умов, після реформи 1861 року, багато явищ феодално-кріпосницький відносин були ще досить живучі. Автори відкривають нові пореформенні порядки - залишились ті же пани, але тепер вони грабують селян по-новому.

Як вже було сказано, головною рисою байки є її інакомовність — це була основна причина широкого використувані цього жанру у літературі XIX століття. Автори мали можливість сховати свою критику під алегориєю та потому стала байка одним з найдемократичніших літературних жанрів тодішнього времені.

Použitá literatura

Monografie

1. Bažan, M.P. A kol.. Ukrai'ns'ka dozhovtneva bajka. Kyi'v: Radjans'kyj pys'mennyk 1966.
2. Derkač, B.A., Kosačenko, V.T. Ukrajinska bajka. Kyjiv: Dnipro, 1983.
3. Derkač, B.A. Leonid Glibov. Kyi'v : Dnipro. 1982.
4. Gorkin A.P. a kol.Literatura i jazyk. Sovremennaja illjustrirovannaja jenciklopedija. — M.: Rosmjen. 2006.
5. Hlibov, L. Bajky. Kyi'v: Dnipro, 1976.
6. Hrebinka, E. Bajky 1812-1848. Kyi'v: Dnipro, 1956.
7. Koval', G.P. Ukrai'ns'ka dozhovtneva bajka. Kyi'v Radjans'kyj pys'mennyk, 1966.
8. Semenko, V.I., Radchenko, L.O. Itorija Ukrajiny z pradavnih chasiv do s'ogodennja. Harkiv: Torsing, 2000.
9. P. Tyčyna (red.). Charkivs'ki bajky/Hryhorij Skovoroda. Kyi'v: Ukr. Derž. vydav. 1946
10. Solod, Julija. Ukrai'ns'ka klasychna literatura. Kyi'v: Svitlo znan', 2008.
11. Tabačnikov, I. A. Hrigorij Skovoroda. Moskva: Mysl', 1972.
12. Žulyns'kyj, M.G. (redakcija).Istorija ukrai'ns'koi' literatury 19 stolittja. Kyi'v: Lybid', 2005.

Internetové zdroje

1. [Ejges, Iosif. Literaturnaja jenciklopedija: Slovar' literaturnyh terminov: V 2-h t. / Pod red. N. Brodskogo. Moskva: L. D. Frenkel', 1925. Basnja. Dostupný z WWW: http://feb-web.ru/feb/slt/abc/lt1/lt1-0931.htm](http://feb-web.ru/feb/slt/abc/lt1/lt1-0931.htm)
2. [Jenciklopedičeskij Slovar' F.A.Brokgauza i I.A.Efrona. Spb: Semenovskaja Tipolitografija \(I.A. Efrona\), 1891. Basnja. Apolog. Dostupný z WWW: http://www.vehi.net/brokgauz/index.html](http://www.vehi.net/brokgauz/index.html)

Vlk a Jehně

Po světě se už dávno traduje,
že slabý se před silným ohýbá
a silný se z toho raduje,
že větší menšího dusí a bije,
dokud ten malý sílu má
a ještě trochu žije....

Takových příkladů je spousta všude kolem....

Já nechci se jen dojímat
nešťestím slabých – jejich bojem.

Pomoci chci těm slabým získat svou sílu zpět...,
abych vám oči otevřel,
budu vám příběh vyprávět:

Jednou v létě v pravé poledne
samo si zaběhlo do říčky
skotačící, hloupé Jehně,
napít se studené vodičky.
Ještě vodu nezkusilo,
už se hrůzou třese,
blíží se Vlk hrozivý,
bojovně se nese.
Ztuhlo jehně nešťastné
pohnout se teď bojí
strachem nožky zdřevěněly,
Vlk už před ním stojí.
„Co mi tady škodu děláš?!“,
jak velký pán na Jehně křičí.
„Tvůj špinavý nos v mé čisté vodě -

– och, jak se mi to přičí!
Za to, jak mi vodu kalíš,
co udělám? Aáá já už vím...!
Já troufalost tvou potrestám,
jako mouchu tě zadávím!“
„Ach Božítku... Jemnostpane,
vždyť já jsem ještě nepilo,
já na břeh jsem teď právě přišlo,
jak bych vám vodu zkalilo?“
A kdybych snad už napilo se,
vždyť vy chodíte jinam pít,
a voda teče od vás ke mně,
nemohu vám ji ušpinit.“
„No to se na něj podívejme“,
zas vlk na jehně zakřičel,
„Ty ještě žvanit budeš, odmlouvat?
No to jsem ještě neviděl!
A to jsi ty, cos předloni
provedlo stejnou ohavnost,
ty myslíš, že já zapomněl?
Že přešla mne už moje zlost?“
„Och pane, to nemohlo jsem býti já,
ještě rok nejsem na světě,
smilujte se a pusťte mne,
vy si mne s někým pletete.“
„Tak to byl bratr tvůj!“
Vlk na Jehně se obořil.
„Já bratra nemám, Jemnostpane,
to někdo cizí asi byl.“
„Tak možná otec, ne-li strýc,

a možná někdo jiný z vašich,
myslíš, že nevím o těch psech,
co po mně pasou, ...o ovčácích?“

Ti všichni tvoji přátelé,
mě celý život trápí,
ted' pomstím se jim aspoň tak,
že jedno jehně ztratí.
„Za ně já přece nemohu,
to oni nás jenom chrání.

Čím rozhněvalo jsem vás já?“

Jehně se plačíc brání.

„Mlč, špinavče! Nic nevíš,
a jenom tady štěkáš!

Celý život mě trápíte,
a ty ted' milost čekáš?!“

Snad jenom zloba – snad i hlad

se u Vlka ted' projevil,
on bez kapičky soucitu
to malé Jehně zadával.

Co je mu po tom,
že matka jehňátko hledá,
že pláče pro ně, ubohá
a spát jí smutek nedá.

Je zoufalá jak rybička,
co tluče sebou o led,

Vlk pánem je a nemusí ho
něštěstí slabších vůbec bolet...

Anotace

Příjmení a jméno autora:	Kateřina Chlopčiková
Fakulta:	Filosofická fakulta Katedra slavistiky
Název práce:	Bajka jako prostředek společensko-politické kritiky v ukrajinské literatuře
Vedoucí práce:	Mgr. Radana Merzová
Počet znaků:	69 987
Počet příloh:	1
Počet titulů použité literatury:	12
Klíčová slova:	Bajka, společensko-politická kritika, ukrajinská literatura
Charakteristika práce:	Shrnutí žánru bajky na Ukrajině, překlad a obsahová analýza bajek ukrajinských autorů 19. st.

